

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.05.2009, sp. zn. 32 Cdo 1281/2008, ECLI:CZ:NS:2009:32.CDO.1281.2008.1

Číslo: 17/2010

Právní věta: Samotná skutečnost, že smluvní pokuta je nepřiměřeně vysoká, neodůvodňuje aplikaci ustanovení § 265 obch. zák. nýbrž postup soudu podle § 301 obch. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.05.2009

Spisová značka: 32 Cdo 1281/2008

Číslo rozhodnutí: 17

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Smluvní pokuta

Předpisy: § 261 obch. zák.
§ 301 obch. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Podle obsahu spisu se žalobkyně domáhala v řízení zaplacení částky ve výši 127 883 Kč z titulu smluvní pokuty, kterou vyúčtovala žalované za pozdní úhradu faktur za dodané zboží.

M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 8. 12. 2006 žalované uložil zaplatit žalobkyni 102 539 Kč a náklady řízení a zamítl žalobu co do zbytku uplatněného nároku.

Soud prvního stupně vzal za prokázané, že dne 3. 11. 2000 byla uzavřena mezi žalobkyní jako prodávající a žalovanou jako kupující kupní smlouva č. 02112000, jejímž předmětem byly dodávky řeziva ve sjednaném druhu a kvalitě za dohodnutou cenu. Ve smlouvě byly sjednány rovněž fakturační a platební podmínky včetně smluvní pokuty ve výši 1 % za každý den prodlení z dlužné částky pro případ prodlení kupující s úhradou faktury za dodané zboží. Podle posouzení soudu se žalovaná dostala do prodlení s placením ceny zboží v případě faktur číslo 01000276 a číslo 01000285, nikoliv však v případě faktury číslo 01000282, kterou bylo fakturováno jiné než smluvené plnění. Soud nepřisvědčil námitce žalované o nepřiměřené výši smluvní pokuty a žalobě vyhověl v rozsahu částky 102 539 Kč, rovnající se vyúčtované smluvní pokutě za prodlení s úhradou faktur a ve zbývajícím rozsahu žalobu zamítl. Při rozhodování soud nepřihlédl ke kompenzační námitce žalované, neboť podle jeho posouzení žalovaná vyúčtovala žalobkyni smluvní pokutu za prodlení s dodáním zboží nedůvodně.

K odvolání žalované V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 30. 11. 2007 změnil rozsudek soudu

prvního stupně ve vyhovujícím výroku ve věci samé tak, že žalobu co do částky 92 285 Kč zamítl (výrok I. písm. a/) a co do částky 10 254 Kč jej potvrdil (výrok I. písm. b/). Dále rozhodl o nákladech za řízení před soudy obou stupňů (výroky II. a III.).

Odvolací soud ve shodě se soudem prvního stupně na základě jím zjištěného skutkového stavu dovodil, že smluvní pokuta ve výši 1 % z dlužné částky pro případ prodlení kupujícího s placením faktur byla mezi účastníky podle § 544 obch. zák. platně sjednána. Stejně jako soud prvního stupně tak dospěl k závěru, že v daném případě nejde o právní úkon, který by byl v rozporu s dobrými mravy podle § 39 obč. zák., který žalovaná spatřovala v nepřiměřené výši smluvní pokuty. Přesto však žalobkyni přiznal – na rozdíl od soudu prvního stupně – nárok na zaplacení smluvní pokuty pouze ve výši 10 254 Kč, neboť podle jeho názoru je výkon práva na zaplacení smluvní pokuty (její části), jehož se žalobkyně v řízení domáhá, v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, a proto ve smyslu § 265 obch. zák. nepožívá právní ochrany. Podle odůvodnění rozhodnutí odpovídala přiznaná výše smluvní pokuty 36 %.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním. Dovolatelka, poukazujíc na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu, podle níž není smluvní pokuta ve výši 1 % z dlužné částky denně v obchodních vztazích nijak nepřiměřená, odvolacímu soudu vytýká, že v souzené věci aplikoval § 265 obch. zák., aniž vysvětlil, v čem (v jakých okolnostech) rozpor se zásadami poctivého obchodního styku spatřuje. Pokud odvolací soud dovodil, že smluvní pokuta byla sjednána platně, není v rozporu s dobrými mravy a shledal pouze její výši nepřiměřeně vysokou, měl podle názoru dovolatelky postupovat podle moderačního ustanovení § 301 obch. zák. To však neučinil, byť uvedl i výši smluvní pokuty, která by byla podle jeho názoru přiměřená, a pro snížení smluvní pokuty použil nesprávné ustanovení § 265 obch. zák. a to způsobem, který je v rozporu i s jeho závěry. Přistoupit na názor odvolacího soudu by podle dovolatelky znamenalo, že každá nepřiměřeně vysoká smluvní pokuta je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku a ustanovení § 301 obch. zák. by bylo zcela nadbytečné.

Podle přesvědčení dovolatelky lze jen těžko dovodit, že si účastníci dohodli předmětnou smluvní pokutu v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku. V této souvislosti uvádí, že její výši navrhla sama žalovaná a že tato smluvní pokuta plnila zcela svou zajišťovací, sankční a kompenzační funkci v souladu s vůlí stran v době uzavření smlouvy. Proto se zcela ztotožňuje s názorem odvolacího soudu, podle něhož byla smluvní pokuta sjednána platně a v souladu s dobrými mravy. Na rozdíl od odvolacího soudu se však domnívá, že otázka případného vzniku škody v důsledku pozdního zaplacení žalovanou je pro aplikaci § 265 obch. zák. (na rozdíl od § 301 obch. zák.) nepodstatná.

Dovolatelka dále odvolacímu soudu vytýká, že z odůvodnění jeho rozhodnutí není vůbec zřejmé, jak dospěl k částce 10 254 Kč, kterou jí přiznal a proč právě přiznání této částky není v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku. Rovněž tak postrádá odůvodnění, jak odvolací soud dospěl k závěru, že smluvní pokuta ve výši 36 % by odpovídala okolnostem daného případu a proč potom vlastně nepřiznal žalobkyni částku rovnající se 36 % žalované částky, když tuto výši smluvní pokuty považoval za přiměřenou.

V závěru dovolání dovolatelka poukazuje na specifickou podnikání ve svém oboru a uvádí, že sjednaná smluvní pokuta měla vést k tomu, aby případná opožděnost plateb byla co možná nejvíce minimalizována.

Dovolatelka navrhla, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

I když dovolatelka v dovolání výslovně neuvádí rozsah, v němž rozsudek odvolacího soudu napadá, je z vyličení uplatněného dovolacího důvodu zřejmé, že dovolání směřuje do jeho měnícího výroku ve věci samé (výrok I. písm. a/).

Dovolání je proto v této věci přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., neboť směřuje proti rozsudku odvolacího soudu v rozsahu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé, a je i důvodné.

Nejvyšší soud přezkoumal rozhodnutí odvolacího soudu v napadeném rozsahu (srov. § 242 odst. 1 o. s. ř.), jsa vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně toho, jak jej dovolatelka obsahově vymezila (srov. § 242 odst. 3, větu první, o. s. ř.). Dovolací soud se nejprve zabýval správností právního posouzení věci zpochybňovaného dovolatelkou (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.).

Právní posouzení věci je činnost soudu, spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu pod hypotézu (skutkovou podstatu) vyhledané právní normy, jež vede k učinění závěru, zda a komu soud právo či povinnost přizná či nikoliv.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu sice správně určenou nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Posoudit, zda je napadený rozsudek se zřetelem k uplatněnému dovolacímu důvodu správný, znamená v předmětné věci přezkoumat z pohledu dovolacích námitek správnost právního závěru odvolacího soudu o tom, že výkon práva žalobkyně na zaplacení části smluvní pokuty za prodlení žalované se zaplacením faktur za dodané zboží je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku.

Z odůvodnění napadeného rozhodnutí se podává, že odvolací soud dovoláním zpochybňovanou aplikaci § 265 obch. zák. odůvodnil pouze tím, že „smluvní pokuta v posuzovaném případě, aby plnila svou kompenzační funkci a odpovídala okolnostem daného případu, kdy nebylo prokázáno, že žalobci v důsledku prodlení žalovaného vznikla škoda, by byla odpovídající ve výši 36 %“.

Jediným důvodem, pro který odvolací soud dospěl k závěru, že výkon práva žalobkyně na část smluvní pokuty nepožívá právní ochrany, je tak nepřiměřená výše smluvní pokuty. S tímto právním posouzením odvolacího soudu, jehož odůvodnění je na hranici přezkoumatelnosti, se nelze ztotožnit.

Podle ustanovení § 265 obch. zák. platí, že výkon práva, který je v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, nepožívá právní ochrany.

Podle ustanovení § 301 obch. zák. nepřiměřeně vysokou smluvní pokutu může soud snížit s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti, a to až do výše škody vzniklé do doby soudního rozhodnutí porušením smluvní povinnosti, na kterou se vztahuje smluvní pokuta. K náhradě škody vzniklé později je poškozený oprávněn do výše smluvní pokuty podle § 373 a násl.

Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích (srov. například rozsudek ze dne 13. 2. 2003, sp. zn. [32 Odo 400/2002](#), rozsudek ze dne 28. 5. 2007, sp. zn. [32 Odo 202/2006](#), rozsudek ze dne 22. 11. 2007, sp. zn. [32 Odo 175/2006](#), rozsudek ze dne 16. 12. 2003, sp. zn. [32 Odo 631/2002](#), rozsudek ze dne 18. 1. 2005, sp. zn. [32 Odo 400/2004](#), rozsudek ze dne 24. 7. 2007, sp. zn. [32 Odo 1299/2006](#) a rozsudek ze dne 28. 5. 2007, sp. zn. [32 Odo 202/2006](#)) opakovaně vyložil smysl a účel obou ustanovení, přičemž nemá důvod odchytil se od tohoto výkladu ani v této věci.

Doposud však v soudní judikatuře nebyla řešena otázka vztahu obou citovaných ustanovení § 265 a § 301 obch. zák., kterou dovolatel vymezil prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu, když

zdůraznil, že závěr odvolacího soudu o nepřiměřené výši smluvní pokuty sám o sobě odůvodňuje postup soudu podle § 301 obch. zák., nikoliv však použití § 265 obch. zák.

Při řešení této otázky je třeba mít na zřeteli odlišnost zákonných předpokladů, za kterých podle § 265 obch. zák. výkon práva nepožívá právní ochrany a za kterých podle § 301 obch. zák. může soud smluvní pokutu snížit. Předpoklad nepřiměřené smluvní pokuty je podmínkou pro použití moderačního práva soudu podle § 301 obch. zák., není však zákonem stanovenou podmínkou pro rozpor výkonu práva se zásadami poctivého obchodního styku ve smyslu § 265 obch. zák.; rozporný se zásadami poctivého obchodního styku může být totiž i výkon práva na smluvní pokutu, jejíž výše není nepřiměřená. Samotná skutečnost, že smluvní pokuta je nepřiměřeně vysoká, nevypovídá nic o tom, jakým způsobem a za jakých okolností vykonává věřitel svá práva na smluvní pokutu a zda jde o výkon jeho práva v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku, tedy o takový výkon práva, který je vůči dlužníku zneužívající (například šikanózní). Posoudí-li soud smluvní pokutu jako nepřiměřeně vysokou, nejsou tím současně bez dalšího naplněny všechny předpoklady pro aplikaci ustanovení § 265 obch. zák., tedy pro závěr, že výkon práva na smluvní pokutu nepožívá právní ochrany, nýbrž jen pro postup podle § 301 obch. zák. V takovém případě soud nemá na výběr, která z uvedených ustanovení použije, neboť jejich vztah je konkurující právě pro odlišnost předpokladů, za nichž jsou tato ustanovení aplikovatelná.

Dospěl-li proto odvolací soud k závěru, že k odepření právní ochrany práva žalobkyně na část smluvní pokuty ve smyslu § 265 obch. zák. postačuje posouzení smluvní pokuty jako nepřiměřeně vysoké, je jeho rozhodnutí nesprávné a lze uzavřít, že dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl v posuzované věci naplněn.

S ohledem na shora uvedené zásadní pochybení odvolacího soudu při aplikaci § 265 obch. zák. se dovolací soud již nemusel zabývat namítanou nepřezkoumatelností napadeného rozsudku, kterou dovolatelka spatřovala v tom, že jí odvolací soud přiznal smluvní pokutu v rozsahu 10 254 Kč odpovídající výši 36 %, aniž tyto své závěry jakkoliv odůvodnil.

Pakliže dovolací soud neshledal, že by řízení trpělo jinými vadami (srov. § 242 odst. 3, větu druhou, o. s. ř.), Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadený rozsudek odvolacího soudu v napadeném měnicím výroku ve věci samé (a v obou závislých výrocích o nákladech za řízení před soudy obou stupňů) z důvodu nesprávného právního posouzení věci zrušil (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.) a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.).